

Decydowanie polityczne à la russe: anatomia putinowskiego autorytaryzmu

Konrad Pawłowski *

Wiele wskazuje na to, że decyzja o rozpoczęciu zbrojnej agresji na Ukrainę była największym błędem politycznym wieloletniej prezydentury Władimira Putina. Niepowodzenia Rosji w zakresie realizacji politycznych i militarnych celów wojny doprowadziły do chaotycznej korekty rosyjskiej strategii, intensyfikacji ataków na obiekty cywilne i przeniesienia głównego teatru działań wojennych na wschód Ukrainy. Cenę za neoimperialne ambicje prezydenta Rosji płaci Ukraina. Dramat społeczeństwa ukraińskiego przedłuża się, ponieważ pozbawiony oczekiwanego zwycięstwa militarnego Putin po prostu nie wie, jak zakończyć wojnę, która stanowi coraz większe obciążenie dla samej Rosji. Wojna ta odsłania również wiele – nierzadko zaskakujących i zawstydzających – słabości państwa rosyjskiego.

"Druga armia świata": upadek mitu i bolesna lekcja błędu politycznego. Trwająca ponad dwa miesiące rosyjska agresja na Ukrainę pokazuje, że decyzja o rozpoczęciu pełnoskalowej wojny z punktu widzenia szeroko definiowanych interesów Rosji była oczywistym błędem, a żaden z celów politycznych i militarnych agresji nie został osiągnięty. Odpowiedzią władz na Kremlu stało się wysyłanie na front kolejnych jednostek wojskowych oraz intensyfikacja ataków na obiekty cywilne, mająca na celu złamanie woli walki i zastraszenie ukraińskiego społeczeństwa. Konsekwentny opór Ukraińców oraz wsparcie militarne, udzielane Ukrainie przez

państwa Zachodu, wykluczają jednak perspektywę szybkiego rosyjskiego zwycięstwa, którego pilnie potrzebuje Putin. Wie on bowiem doskonale, że tylko sukces militarny pozwoli mu na polityczne zachowanie twarzy, a w perspektywie – pozostanie u sterów władzy na Kremlu¹.

Indolencja, z jaką charakteryzująca się niskim morale armia rosyjska prowadzi działania wojenne wobec Ukrainy, w niezamierzony sposób unaocznia wiele wewnętrznych słabości putinowskiej Rosji, a stwierdzenie prezydenta, że „specjalna operacja wojskowa przebiega ściśle według harmonogramu”, stało się już symbolem kompromitujących niepowodzeń armii rosyjskiej w zakresie realizacji nie tylko strategicznych, ale również operacyjno-taktycznych celów tej wojny². Trudno również pominąć fakt, że obłożona sankcjami międzynarodowymi Rosja jest obecnie najbardziej izolowanym państwem na świecie, wyprzedzając w tym niechlubnym rankingu Iran, Syrię, Koreę Północną i Wenezuelę³.

Ante bellum: zwodniczy urok imperium. Przeciągająca się wojna prowadzi do wniosku, że Rosjanie nie mieli przygotowanego „planu B”, a jedynym rozważanym scenariuszem było szybkie i łatwe zwycięstwo, tj. zajęcie Kijowa oraz osadzenie u sterów władzy na Ukrainie polityków prorosyjskich⁴. Z czego wynikało zatem błędne przekonanie Kremla o szybkim sukcesie politycznym i militarnym w konfrontacji z sąsiednią Ukrainą?

Wydaje się, że decyzja o rozpoczęciu otwartej agresji na Ukrainę stanowiła kumulację szeregu czynników wewnętrznych. Z pewnością istotną rolę odegrała tu specyfika systemu władzy istniejącego w Rosji. W okresie ponad 20 lat rządów Putina wszystkie najważniejsze instytucje państwa zostały bowiem „przejęte” i podporządkowane woli jednego człowieka – prezydenta FR, który dodatkowo – w prawdziwie sowieckim stylu

¹ Moskwa nie wie, jak zakończyć wojnę? Jak Putin oszukał swoje wojsko co do celów „operacji specjalnej”, Телеканал ICTV, 29.04.2022.

² Wojna w Ukrainie. Ekspert: Całkowicie runął mit drugiej najpotężniejszej armii świata [ROZMOWA], Lublin24.pl, 16.04.2022.

³ N. Wadhams, *Russia Is Now the World's Most-Sanctioned Nation*, Bloomberg, 07.03.2022.

⁴ Media ukraińskie donosiły w pierwszych dniach wojny, że niektórzy żołnierze rosyjscy wzięli ze sobą mundury z odznaczeniami – zapewne na paradę zwycięstwa w Kijowie.

– sprawuje realną kontrolę nad swoim zapleczem politycznym. Egzemplifikacją powyższej sytuacji stały się obrady Rady Bezpieczeństwa FR w dniu 21 lutego 2022 r., podczas których prezydent Putin świadomie ośmieszył (i poniżył) szefa Służby Wywiadu Zagranicznego FR Siergieja Naryszkina, demonstrując wszem i wobec, że w państwie rządzonym przez Władimira Putina ważna jest tylko jedna osoba – on sam⁵.

Istotną rolę odegrały również cechy osobowościowe obecnej głowy państwa, takie jak: konfrontacyjny styl uprawiania polityki, obsesyjna wręcz podejrzliwość oraz poczucie misji dziejowej dotyczącej odbudowy „utraconego” imperium. Nieprawdziwe i niespójne argumenty uzasadniające atak Rosji na Ukrainę, przedstawione przez prezydenta rosyjskiej opinii publicznej w dniu rozpoczęcia agresji, wywołały również szereg spekulacji nt. zaburzonej percepcji prezydenta, wynikającej z odosobnienia spowodowanego pandemią, złego stanu zdrowia czy też pogłębiającej się paranoi autorytarnego przywódcy. Pojawiały się również opinie, że Putin żyje w świecie iluzji, sięgającej czasów ZSRR i nie dopuszcza do świadomości zmiany generacyjnej, tożsamościowej i politycznej, która na przestrzeni lat dokonała się w społeczeństwie ukraińskim (i siłach zbrojnych tego państwa)⁶.

Do podjęcia decyzji o agresji zapewne przyczyniło się także dysfunkcjonalne upolitycznienie rosyjskich służb specjalnych. Zaskakujące dla wielu niepowodzenia i wysokie straty wojsk FR na Ukrainie prowadzą bowiem do wniosku o oczywistych zaniedbaniach służb rosyjskich. Wielce prawdopodobne jest zatem, że służby te przez lata przygotowywały (vel prokurowały) raporty i analizy na zamówienie polityczne, utwierdzając kremlowskich decydentów w błędnym przekonaniu o poparciu społeczeństwa ukraińskiego dla polityki Putina oraz szybkim zwycięstwie militarnym. Nie można również wykluczyć, że informacje, które docierały na szczyty władzy, były po prostu selekcjonowane pod kątem oczekiwań decydentów. Jeśli tego rodzaju „kreatywna twórczość” miała faktycznie miejsce, oznaczałaby ona głębokie

⁵ *Były doradca Putina Gleb Pawłowski: Rosjanie zachowują się wstrząsająco obojętnie*, polsatnews.pl, 29.03.2022.

⁶ *Ivan Krastev on Russia's Invasion of Ukraine „Putin Lives in Historic Analogies and Metaphors”*, SPIEGEL International, 17.03.2022; *W bunkrze – KIPISH! Jak Rosja przegrała wojnę, ZANIM się zaczęła – ICTV*, Телеканал ICTV, 25.04.2022.

upolitycznienie, faktyczną demoralizację i dyskusyjny poziom profesjonalizmu służb rosyjskich. Byłby to również upadek kolejnego mitu nt. potęgi Rosji⁷.

Szerokie poparcie społeczne dla ataku na Ukrainę zapewniła z kolei konsekwentna antyukraińska i antyzachodnia propaganda medialna, włączana w serca i umysły rosyjskiego społeczeństwa. Jej symbolem stali się sowicie wynagradzani kremlowscy dziennikarze-propagandyści: *Władimir Sołowjow, Olga Skabiejewa, Dmitrij Kisieliow i Margarita Simonian* (oraz wielu innych). Przez lata kształtowali oni dominującą w codziennym przekazie informacyjnym i popularnych programach publicystycznych (swoistych „talk-shows nienawiści”) spreparowaną narrację nt. asertywnej i mocarstwowej Rosji, słusznie sprzeciwiającej się prowokacyjnej polityce Zachodu. Formułowali również wszelkie możliwe – nierzadko po prostu obraźliwe – oskarżenia pod adresem pomajdanowej Ukrainy. Poziom prezentowanych kłamstw medialnych i skala samodezinformacji rosyjskiego społeczeństwa przez rodzime media pozostają w istocie zatrważające⁸.

Dokąd zmierza putinowska Rosja? Autorytarny reżim Putina, który w imię neoimperialnych wizji łamie fundamentalne normy prawne i rzuca wyzwanie obecnemu łaadowi międzynarodowemu, jest zagrożeniem dla całego demokratycznego świata. Pozostaje również niebezpieczeństwem dla samej Rosji, ponieważ odcina ją politycznie, gospodarczo i kulturowo od Europy i Zachodu (o zaufaniu wobec polityków na Kremlu można zapomnieć na wiele lat), a w wymiarze geopolitycznym przesuwając Rosję na Wschód, w stronę rosnących w siłę Chin.

Niesie to ze sobą szereg uprawnionych pytań o przyszłość Federacji Rosyjskiej i miejsce tego państwa na arenie międzynarodowej – pytań, których decydenci na Kremlu zapewne sobie nie zadawali, podejmując decyzję o agresji na Ukrainę.

⁷ *Российские спецслужбы в шоке от происходящего – „России пришел звиздец!”*, Om TV, 04.03.2022; *W bunkrze – KIPISH!*...

⁸ *Гордон: Путин, Соловьев, Киселев и Скабеева – военные преступники одинакового масштаба*, В гостях у Гордона, 13.03.2022.

Wnioski. Tragiczne konsekwencje polityki Putina wobec Ukrainy są oczywiste: szokujące zbrodnie wojenne, miliony uchodźców oraz ogromne zniszczenia materialne.

A wszystko to w imię wojny, która z punktu widzenia rzeczywistych interesów Rosji nie ma racjonalnego uzasadnienia politycznego czy militarnego. Wyraźnie akcentuje ten fakt Gleb Pawłowski, który stwierdza, że to „wojna bez celu, nawet bez żadnego nikczemnego celu”⁹.

Karmione przez lata propagandą i zastraszone społeczeństwo rosyjskie zachowuje tymczasem niezrozumiałą obojętność wobec cierpień narodu ukraińskiego. Rosjanie nie chcą również dostrzec oczywistego faktu, że decydując się na rozpętanie wojny, prezydent Putin – przy biernym milczeniu swojego otoczenia politycznego – poważnie osłabił Rosję¹⁰. W jakimś sensie jest to więc również wojna antyrosyjska: egzemplifikacja najwyższego stadium putinizmu¹¹.

*Dr hab. Konrad Pawłowski - Katedra Stosunków Międzynarodowych INoPiA UMCS

⁹ *Były doradca Putina...*

¹⁰ Wskutek sankcji gospodarczych, nałożonych na FR, spadek rosyjskiego PKB w 2022 r. szacuje się na ok. 10-20%. Oznacza to głęboką recesję, niewidzianą w Rosji od lat 90-tych. Można także spodziewać się, że odbudowa potencjału rosyjskich sił zbrojnych zajmie kilka lat. Pogłębią się także różnice między NATO a FR w obszarze nowoczesnej techniki wojskowej, ponieważ państwa Zachodu zapewne nie będą skłonne do sprzedaży Rosji zaawansowanego technologicznie uzbrojenia lub jego elementów. Zob.: *Конашеников обоЗрался. Точка-пУ есть у РФ, но Краматорску били роZZияне. Все адекваты бегут из РФ*, Om TV, 09.04.2022; A. Solomons, *Russia's military has lost so much equipment in Ukraine it will be incapable of fighting another war for 'years', analysts claim*, Mail Online, 27.04.2022.

¹¹ *Były doradca Putina...; W bunkrze – KIPISH!...*